ir kruopščiai išlyginus paviršių. Greta jo aptikti kito apardyto plytinio grindinio likučiai. Abiejų fragmentų plytelių paviršius visiškai sutampa (H_{abs} 27,38 m). Tai rodo grindis įrengusių meistrų profesionalumą. Išmatavus plytelių eilių ir siūlių matmenimis *in situ,* pavyko nustatyti grindų klojimo raštą. Visos plytelės panašaus dydžio (vyraujantis 22–22,5x12,5–13,5 cm), tačiau gerokai skiriasi jų storis: nuo 1 iki 4 cm. Pastebėtina, kad vienos plytelės storis taip pat nėra vienodas. Jį tikriausiai nulėmė tiek gamybos procesas, tiek plytelių nusidėvėjimas. Pastebimos daugumos plytelių ryškios arba vos matomos numindymo žymės, liudijančios jų ilgalaikį naudojimą.

Sugretinus plytelių grindų paviršių (H_{abs} 27,36 m) su zakristijos tinkuotos sienos apačia (P sienoje – H_{abs} 27,36 m, Š sienoje – H_{abs} 27,43 m), krenta į akis tai, kad jis buvęs kiek žemiau. Tai gali būti aiškinama dvejopai: grindys galėjusios priklausyti ankstesniam nei zakristijos pamatai pastatui, grindų paviršius gali būti natūraliai smuktelėjęs arba taip įrengtos statytojų. Bet kokiu atveju tai vienas seniausių Lietuvoje išlikusių XV a. vidurio grindų pavyzdžių, pagal kurį (bei jų kopijas) numatoma atkurti grindis naujai įrengiamoje zakristijos patalpoje.

Po plytelėmis buvo fiksuotas labai švaraus ir smulkaus smėlio 10–11 cm storio sluoksnelis. Jis aptiktas tik toje dalyje, kur rastos plytelių grindys. Visur kitur sluoksnis sunykęs įrengiant grindis vėlesniu laikotarpiu.

Tyrimų metu prieš įžemį fiksuotas pirminis paviršius (H_{abs} 26,47–26,59 m), kurį išryškina žemės struktūra ir vietomis pasklidę degėsiai. Preparuojant pavyko rasti keletą smulkių keramikos šukių, datuojamų XIV a. vidurio laikotarpiu ir siejamų su Kauno pilies statyba.

Kaunas Bernardine Monastery

In 2014, a room of the sacristy building at the Kaunas Bernardine Monastery was excavated. Under the disintegrating remains of the 19th–20th-century floor and a layer of soil, a mid-15th-century ceramic tile floor was discovered (Fig. 1). This floor had been laid in one of Kaunas's oldest masonry buildings, which was erected on a layer of gravel created when the castle's moat was filled in. Several small sherds of mid-14th-century pottery from the construction period of Kaunas Castle were found on the sterile soil.

Darius Kontrimas

Rietavo Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios statinių kompleksas

2014 m. buvo atlikti detalieji archeologiniai tyrimai Rietavo Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios šventoriuje. Jų metu suprojektuotos bažnyčios nuogrindos ir hidroizoliacijos vietose buvo ištirtas 66 m^2 plotas (4 perkasos ir 1 šurfas) bei žvalgyta apie 120 m^2 dydžio teritorija. Tais pačiais metais spalio mėnesį vyko žvalgomieji tyrimai Rietavo parapijos senelių globos namų kieme, J. Naujalio g. 3 (ištirtos 4 perkasos bei 3 šurfai, iš viso 48 m^2). Kasant tranšėją vandentiekio įvadui buvo aptikti žmogaus palaikai.

Manoma, kad pirmoji katalikų bažnyčia Rietave pastatyta iki 1529 m. XVI a. II pusėje bažnyčia atiteko evangelikams reformatams, 1588 m. ji grąžinta katalikams. Tais pačiais metais Rietavo miestelio inventoriuje pažymima, kad katalikų bažnyčia, klebonija ir mokykla stovi aikštėje. Spėjama, kad XVIII a. pradžioje, Šiaurės karo metu švedai sudegino ne tik mies-

telį, bet ir bažnyčią. 1771 m. Polesės vaivada Rietavo seniūnas Mykolas Sapiega su žmona Izabele Tarlaite Sapiegiene Rietave pastatė naują medinę, trečiąją Šv. Mykolo ir Šv. Jurgio bažnyčią, išstovėjusią daugiau nei 130 m. Sprendžiant iš 1775 m. Jurgio Šmigelskio sudaryto dvaro ir miestelio inventoriaus, ši bažnyčia, klebonija ir špitolė stovėjo viename aikštės šone, dabartinės bažnyčios vietoje. 1841 m., jau numatant bažnyčią nugriauti, vizitacijos akte pažymima, kad trečioji Rietavo bažnyčia stovi „geroje situacijoje“, yra sena, kryžiaus plano, 1821 m. suremontuotu stogu. Šventoriaus dešiniajame kampe stovinti medinė varpinė. Šventorius esąs aptvertas mūro strypais su lentomis tarp jų. Tvoroje įrengti nauji vartai. Klebono jurisdikcijoje stovėjusi sena špitolė, o einant nuo bažnyčios į kleboniją, už dviejų rykščių nuo bažnyčios ir 5 miestelėnų namų, dešinėje pusėje – senas gyvenamasis namas. 1846 m. patvirtintas architekto Gonsevskio naujas ketvirtosios Rietavo bažnyčios statybos projektas, parengtas Romoje. 1850 m. bažnyčios statybos kabinetas (pirmininkas Irenijus Oginskis) nu-

1 pav. Tyrimų vietos situacijos planas: 1 – rekomenduojama nauja saugomos teritorijos riba; 2 – Rietavo senojo miesto vieta; 3 – Rietavo Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios statinių kompleksas; 4 – 2009 m. tirtos vietos; 5 – 2014 m. tirti plotai; 6 – geologiniai gręžiniai; 7 – geologinių šurfų vietos. D. Kontrimo brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigated locations: 1 – recommended new boundary of the protected territory; 2 – site of Rietavas Old Town; 3 – building complex of the Church of St Michael the Archangel in Rietavas; 4 – locations investigated in 2009; 5 – areas excavated in 2014; 6 – geological boreholes; 7 – geological test pit sites.

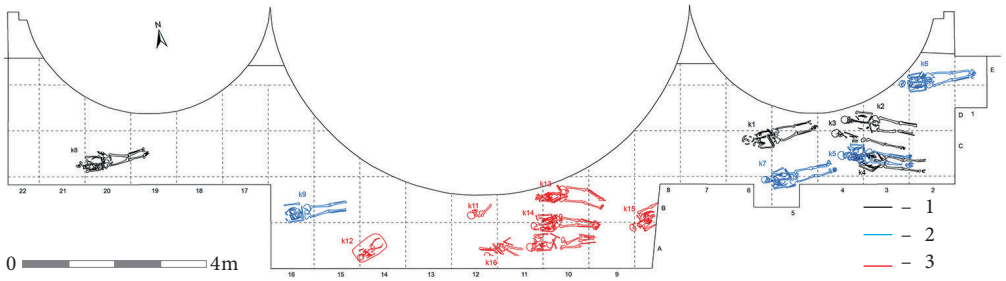

2 pav. Perkasose 1–3 atidengti kapai: 1 – pirmasis palaidojimų horizontas; 2 – antrasis palaidojimų horizontas; 3 – trečiasis palaidojimų horizontas. D. Kontrimo brėž.

Fig. 2. Burials unearthed in trenches 1–3: 1 – burial horizon I; 2 – burial horizon II; 3 – burial horizon III.

tarė nugriauti senąją bažnyčią ir jos vietoje pastatyti naują mūrinę, o ankstesnės parapinės mokyklos vietoje – laikiną mūrinę. Bažnyčią 1853 m. pradėjo statyti I. Oginskis, o 1873 m. baigė jo žmona Olga ir sūnus Bogdanas Oginskis. Po I Pasaulinio karo bažnyčia buvo suremontuota (Stropus S., Rietavo kraštas 1253–2003, *Rietavas*, V., 2003, p. 117–120; Miškinis A., Baliulis A., Rietavo istorinės ir urbanistinės raidos bruožai, *Lietuvos Aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, *Urbanistika ir rajoninis planavimas*, V., 1991, t. 17, p. 67–127).

2009 m. Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios šventoriuje atliktų žvalgomųjų tyrimų metu ištirta 14 šurfų (58,2 m^2) ir žvalgyta 30x1 m dydžio tranšėja. Tirtuose plotuose aptikta 12 kapų ar jų dalių bei vienas perlaidotų palaikų kapas. Mirusieji laidoti R–V kryptimi (galva į V), su įkapėmis arba be jų. Atsižvelgiant į įkapes – monetas, žiedus, sagtį arba į tai, jog įkapių visai nebūta, kapai datuoti XVII–XVIII a. Daugelis aptiktų kapų apardyti bažnyčios statybos metu – iškasant įžeminį žvyrą kaip statybinę medžiagą. Ties bažnyčios R sienos vidurine dalimi aptikti apie 1 m pločio pamatai ir pamatų vieta, orientuoti R–V kryptimi, sietini su beveik 8 m pločio medine bažnyčia, statyta 1721 m. Remiantis tyrimų medžiaga, buvo padaryta prielaida, kad dabartinė bažnyčia pastatyta XV–XVI a. kapinyne bei jame stovėjusios bažnyčios šventoriuje su parapinėmis kapinėmis. Senųjų bažnyčių ir jų šventoriaus suardytų kultūrinių sluoksnių bei kapų surinkti radiniai datuoti XV–XVI a. (monetos, segė, karolis ir kt.), taip pat pasitaikė XIX–XX a. artefaktų (moneta, fabriko gamybos vinys) (*ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 296–308).

Vykdant 2014 m. tyrimus šventoriuje buvo ištirtos 4 perkasos (1 pav.), kuriose aptikti 24 sveiki ir suardyti kapai (1,2–2 m gylyje) bei daug pavienių kaulų iš visiškai sunaikintų kapų. Pagal kapų atidengimo gylius buvo išskirti 3 palaidojimų horizontai: pirmasis – H_{abs} 111,50–111,85 m; antrasis – H_{abs} 111,20–111,50 m; trečiasis – H_{abs} 111,00–111,20 m (2 pav.). Gruntas iki nesuardytų kapų horizonto buvo permaišytas bažnyčios statybų metu.

Visi radiniai (išskyrus kapų įkapes bei atsitiktinai su gruntu į kapus patekusias puodų ar koklių šukes) buvo rasti skirtinguose maišyto žvyro sluoksnio gyliuose. Be smulkių žiestų puodų, puodyninių, dubeninių koklių šukių, kaltinių vinių, piltiniame grunte aptikta ir ypačiųjų radinių, siejamų su jau sunaikintais kapais: geležiniai peiliai, diržų sagtelės, sagties liežuvėlis, žalvariniai smeigtukai, sagų kilpelės. Tir-

tose perkasose rasta 10 pavienių žiedų. Tarp jų buvo vienas juostinis sidabrinis žiedas, kitas – juostinis žiedas su iškilių apskritimų ornamentu, 4 žalvariniai signetiniai žiedai, 4 žalvariniai žiedai su duobučių ornamentu (3 pav.). Signetinių žiedų priekinėje dalyje įrėžtos linijos, primenančios įvairius ženklus. Viename žiede ženklai (bangelės) išdėstyti simetriškai abipus centre esančios vertikalios linijos (4 pav.). Tokie žiedai masiškai nešioti XVI a. pabaigoje – XVII a. Žiedų su duobutėmis praplatintoji dalis padalinta į 3 dalis. Viduriniojoje dalyje išgręžtos 5 duobutės, kompoziciškai sudarančios tarsi kryžių, o šoninėse dalyse išgręžta po 7–8 duobutes. Tokie žiedai datuojami ne anksčiau kaip XVI a. viduriu (Svetikas E., *Alytaus kapinynas: christianizacijos šaltiniai*, V., 2003, p. 75, 78).

Kitą įkapėms priskiriamų radinių grupę sudaro kryželiai ir medaliukai. Kryželių rasta 10 vienetų. Išskirtini kryželiai, kurių vienoje pusėje pavaizduotas Nukryžiuotasis, o kitoje – šventųjų relikvijos – plaštakos, pėdos, širdis (5 pav.). Likusieji kryželiai taip pat dvipusiai, vienoje jų pusėje Nukryžiuotasis, kitoje – Švč. Mergelės Marijos atvaizdas.

Iš rastų 5 medaliukų tik 3 yra mažiau paliesti korozijos. Juose pavaizduotas šv. Ignotas Lojola, šv. Benedikto kryžius. Pastarasis medaliukas tikėtina buvo susegtas su kryželiu (toks rastas 2012 m. tyrinėjant Telšių Šv. Antano Paduviečio katedros šventorių). Medaliukai ir kryželiai datuojami XVII–XVIII a.

Visose tirtose perkasose visos monetos (7 vienetai) (Žygimanto Vazos šilingas 162?1 m., lenkiškas Jono Kazimiero šilingas, Kristinos Augustos Vazos šilingas, 2 Karolio XI Rygos šilingai, Žygimanto Vazos 1613 m. dvidenaris, 2 Frydricho II Prūsijos grašiai 1773 m.) rastos maišytame grunte.

3 pav. Žalvarinis žiedas su duobutėmis. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 3. A bronze ring with dimples.

4 pav. Žalvariniai signetiniai žiedai. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 4. Bronze signet rings.

5 pav. Žalvariniai kryželiai. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 5. Small bronze crosses.

Visi perkasose 1–4 aptikti kapai orientuoti daugmaž R–V kryptimi (galva į V). Tyrimų metu aptikti 9 vyrų kapai (2, 4, 8, 9, 10, 11, 18, 21, 23), 10 moterų kapų (1, 3, 5, 6, 13, 14, 16, 17, 22, 24), vienas paauglio kapas (7), vienas vaiko kapas (12). Pagal aptiktas įkapes bei pavienius radinius (kryželius, žiedus, medaliukus, monetas), sietinus su jau suardytais palaidojimais, kapai datuojami XVI a. II puse – XVIII a. Sprendžiant iš kape 14 išlikusios medienos ir aptiktų kaltinių vinių, mirusieji buvo laidoti lentiniuose karstuose. Nemažai kapų suardyta

6 pav. Apardytas kapas senelių globos namų kieme. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 6. The disturbed burial in the courtyard of the retirement home.

7 pav. Plokštiniai kokliai. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 7. Panel stove tiles (Blattkacheln).

dabartinės bažnyčios statybų metu. Palaidojimų orientavimas tarsi patvirtintų, kad 2009 m. tyrimų metu šurfe 14 aptiktas R–V kryptimi orientuoto statinio pamatas gali būti senosios bažnyčios, kuri tikėtina buvusi orientuota V–R kryptimi (šurfe 14 galėjo būti atidengtas P sienos pamatas) – krikščioniškoje laidojimo tradicijoje yra priimta mirusiuosius laidoti galvomis į V pusę – mirusįjį kape guldant veidu į didįjį altorių, kuris dažniausiai būna bažnyčios R pusėje.

Rietavo senelių globos namų aplinkoje tirtose vietose archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis jau suardytas, fiksuotas arba permaišyto fliuvioglacialinės kilmės žvyro sluoksnis, arba virš jo buvę XX a. su statybomis sietini sluoksniai, kuriuose pasitaikė XVI–XVIII a. radinių: žiestų puodų šukių, puodyninių, plokštinių, karnizinių glazūruotų ir neglazūruotų koklių šukių, kaltinių vinių, skustuvo dalis, kaolino pypkės fragmentas, vertikalioji bato pasagėlė. Perkasoje 3 rasta ir lipdytų puodų lygiu paviršiumi šukių. Perkasoje 1 aptiktas moters kapas (6 pav.), kuriame palaikai kaip ir šventoriuje orientuoti R–V kryptimi (galva į V).

Tyrimų metu taip pat buvo stebimas iš tranšėjos ir pamatų duobių iškastas gruntas. Jame rasta nemažai XVI a. II puse – XVIII a. datuojamų radinių: žiestų puodų šukių, neglazūruotų augaliniu, geometriniu ornamentu puoštų koklių (7 pav.), žaliai glazūruotų augaliniu ornamentu puoštų koklių, puodyninių, dubeninių koklių šukių, rausvų plytų su pirštų braukomis dalių, kaltinių vinių, žalvarinis signetinis žiedas, 1666 m. lietuviškas Jono Kazimiero šilingas. Taip pat rasta smulkių gyvulių kaulų fragmentų bei smulkių rausvo molio plytų nuolaužų.

Iškasto grunto sudėtis vietomis priminė kultūrinį sluoksnį – pilka (vietomis juoda) molinga žemė su degėsiais, taip pat pastebėta plūkto molio liekanų. Didelė dalis rastų koklių buvo aplipę rausvu moliu, kai kurie fragmentai – degusiu moliu. Prieš priestato statybų pradžią plūkto molio bei riedulių buvo rasta vykdant geologinius inžinerinius tyrimus.

Negalima tvirtai teigti, kad senelių globos namų priestato pamatų vietoje galėjo būti išlikęs XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontas, galbūt net su to laikotarpio statinių fragmentais. Tai patikrinti dabar sunku. Atsižvelgiant į įžemio geologinę struktūrą (nestambus fliuvioglacialinės kilmės žvyras be riedulių priemaišų) tikėtina, kad tiek geologinių tyrimų metu, tiek perkasos 2 vietoje aptikti akmenys šioje vietoje atsidūrė nenatūraliai, t. y. kaip žmogaus veiklos

8 pav. Lipdytų puodų lygiu paviršiumi šukės. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 8. Sherds of hand built pottery with smooth surfaces.

pasekmė. Galimos dvi jų atsiradimo prielaidos: arba tai senelių globos namų aplinkoje buvusių XVI–XVIII a. statinių elementai, arba nugriautų bažnyčių liekanos, į kultūrinį sluoksnį nugulusios supylus jas į žemesnę vietą Jūros upės link.

Nors senelių globos namų kieme aptiktas kapas be įkapių, tačiau pagal mirusiojo palaidojimo padėtį bei lentinio karsto fragmentus jis galėtų būti datuojamas XVI–XVIII a. Kad šioje vietoje būta ir daugiau kapų, įrodo rasti pavieniai žmogaus kaulai iš iškasto grunto, XVI a. II pusės – XVII a. signetinis žiedas bei Jono Kazimiero šilingas. Galima teigti, kad senosios Rietavo bažnyčios šventorius galėjo tęstis iki dabartinių senelių globos namų, o vieta tarp dabartinės bažnyčios ir Rietavo senelių globos namų, kur dabar stovi gyvenamieji namai, taip pat turėjusi būti užlaidota. Tai patvirtintų ir gyventojų pasakojimai apie kiemuose surandamus žmonių kaulus. Bene įdomiausi radiniai šioje vietoje yra I tūkst. keramika – lipdytų puodų lygiu paviršiumi šukės (8 pav.). Kadangi lipdytų puodų šukės aptiktos piltiniuose grunto sluoksniuose, juos interpretuoti sunku. Radiniai į tirtą vietą galėjo patekti ir atsitiktinai pilant gruntą iš kitos vietos. Tačiau iš 1894 ir 1942 m. Rietavo žemėlapių matyti, kad Jūros upės senvagė anksčiau buvusi arčiau tirtos vietos (pakeista XX a. II pusėje), tad visai tikėtina, kad šioje vietoje I tūkst. galėjusi būti gyvenvietė. Prielaidos patvirtinimui reikėtų išsamesnių tyrimų.

The building complex of the Church of St Michael the Archangel in Rietavas

During the investigation in the churchyard of the Church of St Michael the Archangel in Rietavas, 66 m^2 were excavated (4 trenches and 1 test pit) and about 120 m^2 were surveyed (Fig. 1). 24 burials were unearthed in the trenches. 48 m^2 (4 trenches and 3 test pits) were excavated in the vicinity of the Rietavas Retirement Home and one burial was discovered. Based on the depths of the unearthed burials, three burial horizons were distinguished (Fig. 2). The burials were oriented E–W (with the head to the W) and NE–SW (with the head to the SW). All of the individuals were interred supine with the legs extended and the arms bent placed in the chest or waist area. The dead were buried in plank coffins. The single burial, that of a female, discovered in the vicinity of the Rietavas Retirement Home, did not differ from those in the churchyard (Fig. 6). That there were more burials at this location was shown by the isolated human bones in the spoil, a sig-

net ring from the second half of the 16th–17th century, and a John II Casimir shilling. It is possible to assert that the churchyard of the old Rietavas church could have extended to the present-day retirement home and the area that lies between the current church and the retirement home and is now the site of residential homes, was also used for burials. In investigated trenches different artefacts as a signet rings (Fig. 3, 4), crosses (Fig. 5), 7 coins were found. The cultural layer in the vicinity of the Rietavas Retirement Home has already been destroyed. Many isolated finds characteristic of the 16th–18th centuries were found: stove tile fragments (Fig. 7), sherds of hand thrown pottery, a fragment of a kaolin pipe, and bricks.

It is likely that the stones discovered both during the geological investigation and at the site of trench 2 did not find their way to this location naturally. Two assumptions about their appearance are possible: either elements of 16th–18th-century structures that stood in the vicinity of the retirement home or the remains of the demolished churches came to overlie the cultural layer after they were used to fill a depression in the ground leading to the River Jūra. Sherds of 1st-millennium pottery, i.e. of hand built pots with smooth surfaces (Fig. 8), which could have come from a settlement's destroyed cultural layer were also found at the locations excavated in the vicinity of the Rietavas Retirement Home.

Linas Kvizikevičius,
Justina Stankevičiūtė

Tyrimai Augustinų vienuolyno teritorijoje Vilniuje

2014 m. UAB „Anrestas“ Vilniaus senamiesčio (UK 16073) teritorijoje, istoriniame Rusų (rusėnų) mieste, Augustinų vienuolyno teritorijoje, Bokšto g. 15 – Savičiaus g. 17 sklype tiesė naujus požeminius lietaus nuotekų tinklus. Prieš vykdant darbus balandžio–gegužės mėnesiais KVP trasų vietose atliko detaliuosius archeologinius tyrimus. Liepos mėnesį UAB „Alvora“ tame pačiame sklype vykdė šiluminės trasos rekonstrukciją. Šių darbų metu atlikti archeologiniai žvalgymai.

Sklype archeologiniai tyrimai vykdyti du kartus. 2011 m. žvalgomuosius tyrimus atliko L. Girlevičius. Jie vykdyti numatomo rekonstruoti pastato (vienuolyno R korpuso) rūsyje ir kieme. Ištirtas bendras 16,6 m^2 plotas. Tyrimų metu po piltiniais XIX–XX a. sluoksniais tirti XVI–XVII a. sluoksniai su to meto radiniais, o pastato viduje tirtuose šurfuose aptikta pavienių žmonių kaulų iš suardytų kapų (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 311–316).

2013 m. D. Antropikaitė sklype atliko žvalgomuosius tyrimus ir vykdant vienuolyno pastato rekonstrukcijos darbus atlikti žvalgymai. Sklypo Š dalyje apie 1,1 m gylyje nuo paviršiaus aptikti kapai, orientuoti galvomis į Š, kojomis į dabartinę bažnyčią. Tyrimų metu aptiktus mūrų fragmentus bei palaidojimus archeologė siejo su XVIII–XIX a. į Š nuo dabartinės bažnyčios buvusiomis šventoriaus kapinėmis. Sklypo centrinėje dalyje, šurfe 3, po XX ir XIX a. sluoksniais, 1,8–2,7 m gylyje aptikti 6 kapai, palaidoti 5 horizontais. Mirusieji laidoti galva į V. Kapai preliminariai datuojami XVI–XVII a.